

POSTANOWIENIE

23 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 23 lipca 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa B. D. i M. D.

przeciwko Bankowi w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Banku w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 czerwca 2023 r., I ACa 2002/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od Banku w W. łącznie na rzecz B. D. i M. D. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 czerwca r., I C 571/20, Sąd Okręgowy w Legnicy ustalił nieważność umowy kredytu zawartej 30 lipca 2008 r. i zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowych kredytobiorców 148 385,68 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 22 grudnia 2020 r. od 126 887 zł i od 14 września 2021 r. od 21 498,68 zł oraz oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Wyrokiem z 27 czerwca 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę. Sąd wskazał, że

strony zawarły umowę kredytu walutowego indeksowanego a walutą indeksacji był CHF. Powodowie występowali w roli konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., zaś postanowienia umowy nie były w ogóle przedmiotem indywidualnych uzgodnień. Umowa zawiera postanowienia kształtujące mechanizm indeksacyjny. Te postanowienia kształtują główne świadczenia stron, jednak nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Konsument bowiem na samym wstępie realizacji umowy ani nigdy potem w oparciu o tak skonstruowaną umowę nie jest w stanie określić, jak została ustalona wysokość jego zobowiązania, w oparciu o jakie zobiektywizowane i skonkretyzowane kryteria. Wskazane klauzule mają charakter abuzywny, gdyż zapewniają bankowi swobodę w kształtowaniu kursu waluty przyjmowanego do rozliczeń. Umowa nie określała jednoznacznie kryteriów, jakimi kierował się bank przy ustalaniu kursu CHF, co uniemożliwiało powodom - konsumentom dokonanie weryfikacji wysokości tego kursu, a w konsekwencji i wynagrodzenia banku w zamian za oddanie do dyspozycji określonej kwoty środków pieniężnych.

Następnie Sąd wskazał, że postanowienia abuzywne są od początku, z mocy samego prawa dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy. W orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że sąd powinien jedynie usunąć nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty. Wykluczona jest możliwość zastąpienia nieważnego warunku umownego wykładnią sądową, sąd krajowy nie jest też uprawniony do zmiany treści nieuczciwego warunku, w celu utrzymania obowiązywania umowy, jeżeli dany konsument został poinformowany o skutkach unieważnienia umowy i zgodził się na konsekwencje tej nieważności. Powodowie posiadali interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w żądaniu ustalenia nieważności spornej umowy, bowiem przesądza to na przyszłość kwestie ewentualnej dalszej jej realizacji. Zastosowanie art. 189 k.p.c. pomimo istnienia dalej idącego roszczenia jest możliwe, jeżeli wyrok wydany w sprawie o to dalej idące roszczenie nie usunie niepewności w zakresie wszelkich skutków prawnych, jakie wynikają lub mogą wynikać w przyszłości ze stosunku prawnego, którego istnienie zostało zakwestionowane.

Sąd podkreślił, że ustalenie, iż zawarta między stronami umowa jest nieważna implikuje problem rozliczeń stron z tytułu spełnionych w związku z jej zawarciem świadczeń. Podstawą prawną takich rozliczeń są przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, a w szczególności te dotyczące nienależnego świadczenia. Specyfika nienależnego świadczenia jako przypadku bezpodstawnego wzbogacenia polega na tym, że uzyskanie korzyści majątkowej jest wynikiem tzw. działania świadczeniowego, czyli zachowania zubożonego zmierzającego do wykonania określonego zobowiązania. Z art. 405 k.c. wynika kluczowa zasada, zgodnie z którą konstrukcja wzbogacenia i zubożenia muszą pozostawać ze sobą w związku w tym sensie, że wzbogacenie jest wynikiem zubożenia, a zatem by miały one wspólne źródło. Przesłanka zubożenia i związku między zubożeniem, a wzbogaceniem jest istotna dlatego, że wyjaśnia, z jakiego powodu określona osoba może żądać od wzbogaconego zwrotu uzyskanej korzyści. W konsekwencji, skoro nienależne świadczenie jest odmianą bezpodstawnego wzbogacenia, a ponadto ustawa nakazuje do nienależnego świadczenia stosować wprost przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, przesłanką roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia jest także równoczesne istnienie wzbogacenia pozwanego i odpowiadające mu zubożenie powoda. Zatem co do kwoty odpowiadającej wartości uzyskanej kwocie kapitału kredytu nie sposób uznać, aby bank był nim wzbogacony, ani powodowie zubożeni. Powodowie otrzymali od banku kredyt w wysokości 160 000 zł., a w okresie objętym pozwem spłacili w okresie objętym pozwem 148 385,68 zł. Ich żądanie zwrotu kwoty uiszczonych rat jest zatem niezasadne i jako takie podlega oddaleniu z wyżej wskazanych powodów.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania ze względu na następujące zagadnienia prawne:

- 1) Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany kursem waluty obcej klauzul spreadowych nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest przyjęcie nieważności całej umowy, skoro klauzule ryzyka

walutowego, określające - zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych.

2) Czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie wyżej powołanego art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu oraz zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej, niż waluta krajowa.

3) Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej klauzul odnoszących się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne i w konsekwencji przyjęcia upadku umowy jako konsekwencji wyeliminowania z niej mechanizmu indeksacji, kierując się zasadą utrzymania umowy w mocy oraz mając na uwadze postulat przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w przypadku braku nieuczciwych warunków umownych, prawidłowe jest odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej

Jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany bank wskazał również, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni:

1) Art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13, art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 65 k.c., art. 354 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 69 ust. 3 Prawa bankowego - wątpliwości prowadzą do istotnych rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych. Sprowadzają się do odpowiedzi na pytanie, czy wobec wyodrębnienia w konstrukcji umowy kredytu hipotecznego odniesionego do waluty obcej klauzul ryzyka walutowego oraz klauzul spreadowych, którego to wyodrębnienia w sposób wyraźny dokonał TSUE między innymi w wyrokach w sprawach C-I 18/17 oraz C-260/18 oraz wobec ustalenia przez Trybunał, że na gruncie takiego stosunku umownego klauzule ryzyka walutowego określają główny przedmiot umowy kredytu, a tym samym wchodzą w zakres stosowania art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 (oraz art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c.) i nie są poddawane ocenie przez pryzmat nieuczciwego (niedozwolonego) charakteru tych klauzul, przy uprzednim stwierdzeniu przez sąd przeprowadzający badanie, że zostały one w konkretnej umowie kredytowej sporządzone przez przedsiębiorcę w jasny i zrozumiały sposób (zostały sformułowane w sposób jednoznaczny), w razie jednoczesnego ustalenia przez ten sąd, że obecne w umowie klauzule spreadowe stanowią nieuczciwe (niedozwolone) warunki umowne, sąd: (i) władny jest wyeliminować z łączącej strony umowy o kredyt zarówno klauzule ryzyka walutowego, jak i klauzule spreadowe, orzekając o upadku całej umowy, zaś w przypadku odpowiedzi negatywnej, (ii) władny jest odwołać się - w ramach procesu stosowania prawa - w miejsce uznanych za nieuczciwe postanowień umownych do bezwzględnie obowiązującej i bezpośrednio stosowanej normy prawa krajowego w postaci art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, albo wykładni oświadczeń woli stron stosunku umownego w myśl art. 65 k.c., albo przepisu prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym w postaci art. 358 § 2 k.c.

2) Art. 189 k.p.c. - część sądów przyjmuje, że interes prawny w żądaniu ustalenia zachodzi wtedy, gdy ma miejsce jego naruszenie lub zagrożenie naruszenia, a jednocześnie samo rozstrzygnięcie ustalające doprowadzi do definitywnego zakończenia istniejącego sporu lub prewencyjnie zapobiegnie jego powstaniu w

przyszłości. Zgodnie z innym stanowiskiem na istnienie interesu prawnego w zakresie powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej nie ma wpływu kwestia kolejnych sporów, jakie powstaną pomiędzy stronami w przyszłości na skutek wydania wyroku ustalającego. Prezentowane są poglądy, zgodnie z którymi ocena istnienia interesu prawnego musi uwzględniać to, czy wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niejasności i wątpliwości co do danego stosunku prawnego i czy definitywnie zakończy spór na wszystkich płaszczyznach tego stosunku lub mu zapobiegnie, z czego wnioskować można, że brak jest interesu prawnego w sytuacji, gdy wydanie wyroku ustalającego stanie się następnie przyczyną i punktem wyjścia dla kolejnych sporów między stronami danego stosunku prawnego, w szczególności stanowić będzie podstawę do formułowania przez strony dalszych roszczeń o świadczenie.

Kredytobiorcy złożyli odpowiedź na skargę kasacyjną, w której wniesli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W odniesieniu do przesłanek wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy zauważyć, że skutkiem podniesienia zagadnienia prawnego czy potrzeby wykładni może być przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko pod warunkiem, że przynajmniej jedno z możliwych rozwiązań tych problemów prowadzi do zasadności skargi kasacyjnej. Nie można przyjąć skargi do rozpoznania, jeżeli podlegałaby ona oddaleniu niezależnie od odpowiedzi na postawione problemy prawne czy interpretacyjne. Zarówno przedmiot tych problemów i argumentacja sformułowana przez bank nie przemawiają w niniejszej sprawie za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Należy zauważyć, że uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezę, iż:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie

prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego. W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. W orzecnictwie jest utrwalona teza o niedopuszczalności stosowania kursów walutowych ogłaszanych jednostronnie przez bank.

Kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak to, iż nie można umową zowiązać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie związanie przyszłym kursem za niedozwolone. Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., lecz tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko tekst warunku (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu tak, aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili. Ustalenie kursu tylko do wypłaty kredytu i usiłowanie związania kredytobiorcy przyszłymi, jednostronnie ustalonymi kursami nie mogło być skuteczne.

Problemów prawnych nie budzi też to – wobec treści art. 385¹ § 1 i 2 k.c. – które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, tj. tylko klauzula kursowa czy także klauzula ryzyka walutowego. Skoro będąc związanym uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie nie mógł uznać umowy kredytu za ważną, bezprzedmiotowe jest rozważanie abuzywności części umowy w postaci mechanizmu indeksacji.

Wykładni nie wymaga także art. 189 k.p.c. co do tego, czy w sytuacji, gdy kredytobiorcy przysługuje roszczenie o zapłatę, ma on interes prawny do wytoczenia powództwa wyłącznie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego. Wprawdzie art. 189 k.p.c. nie może być podstawą ustalenia nieważności umowy, gdyż nieważność umowy jest jedynie przesłanką rozstrzygnięcia o innych żądaniach, w tym o żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku kredytu. Jednak w praktyce orzeczniczej przyjęło się orzekanie o ważności umowy rozumianej jako skrótowe określenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego mającego powstać na mocy spornej umowy. Przy tym dopóki nieważna umowa nie zostanie wykonana w całości lub z innych przyczyn nie przestanie wiązać, strona umowy ma interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku kredytu, tj. nieważności umowy kreującej ten stosunek, niezależnie od roszczeń powstałych w związku z wykonaną częścią umowy.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodowi przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[wr]

[a.ɪ]